

Digging Deeper into the Word: The Relevance of Archaeology to Christian Apologetics

Dale W. Manor

Warren Christian Apologetics Center, 2015

114 sider

Anmeldt af **Carsten Vang**

Hvordan er forholdet mellem Bibelen og den arkæologiske videnskab? Det spørgsmål bliver besvaret ganske forskelligt i dag.

En række forskere vil sige, at der for store dele af Det Gamle Testaments vedkommende ikke er noget forhold mellem Bibelen og arkæologien. Jo mere arkæologerne afdækker af fortiden i Bibelens lande, des tydeligere viser det sig, at arkæologiens resultater skaber en voldsom spænding til Det Gamle Testaments skildring af den lange periode op til det babyloniske eksil («Københavnerskolen»). Andre forfattere hævder lige modsat, at bibelarkæologien faktisk har bevist Bibelen, for eksempel med hensyn til israeliternes udvandring fra Egypten. De gør det enten ved at omtolke de arkæologiske fund dramatisk (Lennart Möller), rykke på den egyptiske kronologi med flere hundrede år (David Rohl) eller ved slet og ret at opfinde påståede arkæologiske fund og udgive videoer med dem (Ron Wyatt).

Imellem disse to yderstandspunkter står arkæologer og bibelforskere, som finder, at arkæologien kun sjældent kan bevise noget direkte i Bibelen, men at dens store potentiale ligger i at kunne kaste lys ind over Bibelens fortællinger, personer og kulturelle skikke.

Dale Manors lille bog falder i denne kategori. Forfatteren, der er professor i Arkæologi og Bibel ved Harding University i Arkansas, har deltaget i arkæologiske udgravninger på Tel Beth Shemesh gennem 20 år, i de sidste 15 år som Field Director. Han har desuden bidraget til adskillige bibelarkæologiske og bibelteologiske referenceværker.

Bogen bygger på forelæsninger holdt på Warren Christian Apologetics Center i foråret 2015, og foredragsstilen skinner ofte igennem i bogen. Den er letlæst og forsynet med mange illustrationer.

Forfatteren begynder med at begrunde, hvorfor der generelt er så få levn tilbage fra fortiden, og hvorfor det, som

findes og kan udforskes, ofte er så fragmentarisk. Dernæst beskriver han, hvordan arkæologien formentlig er den eneste eksakte videnskab, som ødelægger selve sit materiale under udgravningen, og som derfor ikke kan gentages. Derfor er det altafgørende, at arkæologerne nøje dokumenterer alt, hvad de finder og hvor. Det er en ressourcekrævende proces, der bevirker, at udgravningshastigheden sættes mærkbart ned.

Bibelarkæologiens mulighed, siger Manor, er ikke at bevise Bibelen, for de arkæologiske data giver grund til mange forskellige teorier. De forskellige teorier beror på forskellige tolkninger af data. Derimod kan arkæologien belyse Bibelens fortællinger, så vi forstår dens budskab bedre. Arkæologien tjener til at vise, hvordan mennesket på Bibelens tid var optaget af de samme eksistentielle spørgsmål som i dag, og at dens budskab derfor bør tages på alvor også i nutiden.

Dette belyser forfatteren gennem fire afsnit i bogen.

Først giver Dale Manor en række eksempler på, hvordan arkæologien kan forklare sociale skikke i Bibelen, som var selvindlysende for de bibelske tilhørere, men som er helt ukendte i dag, for eksempel landbrugsmetoder, problemer med at skaffe en sikker vandforsyning, udviklingen af metoder til produktion af olivenolie, den omfattende handel med kostbare metaller som kobber og tin, og religiøse skikke.

I kapitel 2 (»Abraham, What did you See«) belyses Abraham og hans samtid. Det overrasker læseren at erfare, hvor tæt bebygget med store byer det Kana'an var,

som Abraham drog rundt i, og at mange af byerne var befæstede med kraftige bymure. Kana'an var på ingen måde et stort set mennesketomt område, hvor patriarkerne kunne leve uforstyrret. Samtidige kilder antyder, at Kana'an var gennemmilitariseret, hvilket kan belyse, hvorfor Abraham var i stand til at mønstre en mindre hær (1 Mos 14).

Næste kapitel behandler arkæologiens mange bidrag til at forstå kong Hizkija og hans modstand mod assyrerne i året 701 f.Kr. trods deres ekstreme brutalitet (»Hezekiah: The Churchill of Judah«). Afsnittet beskriver med eksempler fra assyriske kilder assyrernes hensynsløst grusomme fremfærd over for besejrede folkeslag. Det er i dét lys, vi skal forstå be-retningen i 2 Kong 18-19 og dens stærke fokus på Hizkijas tro. Arkæologien afslører kongens intense bestræbelser på at skaffe tilstrækkelige forsyninger på grund af den overhængende fare fra assyrerne. Mange steder i Juda finder man forrådskar eller hanke med påskriften *lmlk* (»tilhørende kongen«), altså statslig ejendom. Vandforsyningen i Jerusalem og andre byer blev udbygget og sikret, og Jerusalem fik nye, meget kraftige bymure. Arkæologien har meget at bidrage med til forståelsen af Hizkija og hans tid.

Det sidste kapitel handler særligt om inskriptioner (»It is Written ...«). Inskriptioner er yderst vigtige i bibelarkæologien, for de bidrager med informationer, som de arkæologiske fund ikke er i stand til at give. Manor gennemgår kort forskellige typer inskriptioner: 1) De store inskriptioner såsom Mernefta-stelen, Meshastelen og Tel Dan-stelen, Kyros-cylinderen

og Pontius Pilatus-teksten fra Caesarea. 2) Ostraka (beskrevne potteskår). 3) Tilfældigt skribede graffitis på krukke og vægge, som for eksempel Kuntillet Ajrud-teksterne. 4) Større skriftlige værker, for eksempel Dødehavsrullerne. 5) Fund af segl med tekst og billeder. 6) Mønter. Alle disse meget forskelligartede inskriptioner bidrager til at give mere præcis viden om den verden, som Bibelen foregår i.

Bogen er meget nyttig for lægfolk, som måtte ønske sig en sober indføring i det, som den bibelske arkæologi kan bidrage med. Som anmelder savner jeg dog, at forfatteren var kommet med mere dybde-

gående og principielle overvejelser over forholdet mellem Bibelens indhold og skovlens fund. Det bliver kun til spredte antydninger, og en konklusion på bogens mange informationer leder læseren forgæves efter.

Et enkelt sted giver bogen forkert information om Nordrigets konge Menahem, som assyrerkongen tvang til at betale tribut i 743 f.Kr. Bogen blander dette sammen med assyrernes annektering af det meste af Nordriget ti år senere, i 733-32 f.Kr. (s. 45). Dette afsnit er meget misvisende og uklart formuleret.